

Asia: Suolasalmenharjun Tuulivoimapuiston osayleiskaava, Pohjan Voima Oy

Alajärven kaupunki
kirjaamo@alajarvi.fi

Lausunto

1 Johdanto

Pohjan Voiman Suolasalmenharjun Tuulipuisto Oy suunnittelee 9 voimalan tuulivoimapuistoa Alajärvelle. Hankealueen koko on n. 2220 ha ja tuulivoimaloiden suunniteltu kokonaiskorkeus 300 m. Sähkön siirron osalta hankkeessa tarkastellaan neljää vaihtoehtoa, joissa liityntä tapahtuu joko Fingridin Alajärven sähköasemalle (11 km), Elenian uuden Alajärvi-Perho voimajohtoon varteen (n. 4 km) tai hankealueen sisälle rakennettavaan Jylkkä-Alajärvi voimajohtoon. Hankealue on metsätalouskäytössä ja puusto on mäntyvaltaista ja valtaosin melko nuorta.

2 Lausunto

Pyydettyä lausuntonaan Luonnonvarakeskus esittää seuraavan.

Lausunnossaan Luke keskittyy Metsästyslaissa (28.6.1993/615) 5 § (13.7.2018/555) lueteltuihin riistalajeihin.

Suolasalmenharjun tuulivoima-alue sijaitsee Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Keski-Suomen maakuntien risteysalueella, joka on osana EU-alueen suurinta metsäpeurojen lisääntymisaluetta, joka sijaitsee pääasiassa Perhon, Halsuan, Lestijärven, Kinnulan, Kivijärven ja Kyyjärven välisellä alueella.

Hankealueen ympäristössä sijaitsee Natura2000-alueiden verkosto. Lähimmät Natura-alueet ovat Pohjois-Neva, Hötölamminneva, Peuralamminneva ja Peltokankaan Niittyneva. Nämä alueet ovat todennäköisesti metsäpeuran asuttamia, ja niistä löytyy säännöllisesti syksyllä kiimalaumoja. Hankealueella on asunut pantapeuroja myös kesäisin. Pantaa-aineiston mukaan Porasen seutu on koko Suomenselän populaation tärkeimpiä syyskerääntymisalueita, jonne kertyy peuroja poronhoitoalueelta asti loppusyksyllä.

Hankealue itsessään on tyypillinen turvevaltainen ja ojitettu talousmetsäinen elinympäristö, jonka kaltaisessa suurin osa nykyisistä metsäpeuroista asuu kesäisin. Alueen arvoa metsäpeuran elinympäristönä kasvattaa viereisten Natura2000-alueiden oittamattomat suot, jotka voivat toimia erityisesti keskikesän laitumina ja räikkäsuojana. Hankealue rajautuu idässä Porasharjuun ja lännessä Aitakangas-Välikangas väliselle alueelle, josta on runsaasti syksyistä panta-aineistoa sekä myös talvihavaintoja. Porasharjun alueelta, hankealueelta sekä kaikista läheisiltä Natura2000-alueilta on myös useita yleisöhavaintoja vuosilta 2017–2022, joita on tallennettu riistahallinnon ylläpitämään OmaRiistajärjestelmään.

Luke näkee, että metsäpeuraselvitys on monipuolinen ja riittävä arvioitaessa Suolasalmenharjun hankealueen vaikutuksia metsäpeuraan ja siltä osin Natura2000-alueiden luontoarvoihin.

Erityisesti karttaesitykset ovat informatiivisia ja esittävät konkreettisesti kaikkien tuulivoima-hankealueiden, Natura2000-alueiden ja metsäpeuran eri vuodenaikaisen tilankäytön välisiä yhteyksiä. Selvityksessä on useaan kertaan todettu tuulivoimalla olevan negatiivisia vaikutuksia tai riskejä tieteellisten tutkimusten ja aikaisempien selvitysten perusteella. Luke näkee, että selvityksessä on esitelty parasta mahdollista saatavilla olevaa tietoa. Toisaalta tutkimusten tai selvitysten referoinnin yhteyteen on liitetty myös spekulatiivista pohdintaa ja korostetaan tutkimuksiin ja niiden soveltamiseen liittyviä epävarmuuksia. Lisäksi todetaan virallisten suositusten puute, jonka myös Luke tunnistaa. Luke kuitenkin tuo esille, että virallisen ohjeistuksen puute ei ole peruste parhaan saatavilla olevan tieteellisen tiedon soveltamattomuudelle tehdyissä johtopäätöksissä.

Suolasalmenharjun hankealueen ympärille on suunnitteilla, rakenteilla tai rakennettu n. 15–20 erikokoista tuulivoima-aluetta. Luke on lausunut Ympäristöministeriön tuulivoimarakentamiseen liittyvän oppaan päivituksen yhteydessä, että Natura2000-alueiden ympärille tulisi jättää vähintään 5 km suojavyöhyke. Vyöhyke perustuu porotutkimuksista saatuun häiriöetäisyyksien mediaaniin (ks. yhteenveto: Tolvanen ym. 2023). Tämä on tällä hetkellä paras saatavilla oleva tieteellinen tieto Rangifer tarandus-lajin välttelykäyttäytymisestä. Tätä tietoa tullaan myöhemmin päivittämään Luken ja tuulivoimatoimijoiden yhteisestä hankkeesta saatavalla tiedolla.

Luke näkee potentiaalisen keskimääräisen ja odotetun häiriövaikutuksen ulottuvan karkeasti n. 5 km päähän. Tämä todetaan myös hankkeen metsäpeuraselvityksessä (ks. sivu 19, rivi 14). Alava maiseman rakenne ja laajat suot voivat lisätä häiriövaikutusten ulottuvuutta, kuten selvityksessä on myös todettu. Selvityksessä on myös perustellusti todettu, että voimaloiden lähellä häiriövaikutus on suurin ja voidaan olettaa metsäpeurojen välttävän aluetta. Tällöin hankealueilla tai niiden välittömässä läheisyydessä ei todennäköisesti vasa peuroja, vaikka ne muuten olisivat normaalia vasomiselinympäristöä, kuten Suolasalmenharjun tuulivoima-alue olisi. Kun sovelletaan metsäpeuralle 5 km häiriövaikutuksen suojaetäisyyttä, niin Suolasalmenharjun hankealue muodostaa yhdessä jo rakennettujen, rakenteilla olevien tai suunnitteilla olevien kanssa yhtenäisen häiriövaikutusalueen (ääni ja välkevaikutus), joka peittää alleen kaikki em. Natura2000-alueet (ks. myös <https://keskisuomi.fi/wp-content/uploads/2022/12/Keski-Suomen-2040-kaavaehdotukseen-ehdolla-olevien-tuulivoima-alueiden-vaikutukset-metsapeuraan.pdf>).

Luke näkee, että välke- ja meluvaikutuksien arviointiin metsäpeuralle soveltuvien Natura2000-alueiden läheisyydessä pitäisi ottaa huomioon maiseman rakenteen lisäksi myös vallitsevat tuulet ja säätekijät, koska tuuli- ja sääolosuhteet vaikuttavat lapojen aiheuttamien ääniaaltojen kantavuuteen. Kuten selvityksessäkin on todettu, niin eläimet voivat reagoida erilaisilla taajuuksilla tuleviin värähtelyihin kauaskin. Suolasalmenharjun läheiset Natura2000-alueet ovat vallitsevien lounais- ja länsituulten itäpuolella, joten äänihäiriöt voivat kulkeutua kauemmas ja voimakkaampina kuin suosituksissa tai mallinuksissa todetaan. Yhteisvaikutusten arvioinnissa tulisi huomioda se, että Pohjois-Nevan ja Hötölamminnevojen itäpuolella on jo tuulivoimaa. Suolasalmenharjun hanke saattaisi lisätä äänestä johtuvia häiriövaikutuksia.

Jo rakennettujen tuulivoima-alueiden yhteisvaikutusten vuoksi on riski, että Suolasalmenharjun tuulivoima-alueen häiriövaikutus viereisiin Natura2000-alueisiin on suurempi kuin yksittäisen tuulivoima-alueen vaikutus keskimäärin.

Johtopäätöksissä todetaan, että tutkimustietoa varoetäisyyksistä on niukasti, eikä aiempien tutkimuksien tuloksia voida suoraan soveltaa metsäpeuroihin, sillä ne perustuvat poroihin. Virallisia suojaetäisyyksiä metsäpeurojen ja tuulivoimaloiden välillä ei siis vielä ole määritetty, eikä niihin voida vielä vedota. Tämä lause on ristiriitainen ja ongelmallinen, koska Luke näkee, että tässäkin selostuksessa ja sen metsäpeuraselvityksessä on käytetty parasta mahdollista tietoa ja osoitettu mahdollisten vaikutusten olevan vähintään kohtalaisia tai jopa suurempia. Luke huomauttaa, ettei virallisten tietojen vähäisyys ole peruste olla soveltamatta parasta mahdollista olemassa olevaa tietoa, jonka käyttöön ympäristövaikutusten arviointien yhteydessäkin ohjeistetaan.

Mahdollisen häiriövaikutuksen aikaansaaman toiminnallisen luontokadon lisäksi tulisi huomioida rakentamisen ja metsätalouden aiheuttamien elinympäristörakenteiden muutosten pitkäaikaiset vaikutukset, jotka ovat taustalla mm. Pohjois-Amerikkalaisten metsäkaribujen eteläisten populaatioiden sukupuuttoon. Tuulivoimarakentamisen elinkaari on useita kymmeniä vuosia, joten pitkäaikaiset vaikutukset ovat mahdollisia. Tästä on runsaasti Pohjois-Amerikkalaista kirjallisuutta olemassa boreaalisista metsäympäristöistä.

Vaikka Suomenselän populaatio on nykyisin n. 2000 eläintä, niin sen tiheys on alhainen (noin 0,05 yks/km², vertaa nykyinen hirvikanta: noin 0,25–0,35 yks/km²), sillä metsäpeuran kesäiset tila- ja elinympäristövaatimukset ovat muihin hirvieläimiin verrattuna suhteellisen korkeat. Metsäpeuralle soveltuvia vaihtoehtoisia laadukkaita elinympäristöjä ei ole Suomessa metsäpeurojen ulottuvilla, joten peurakanta ei voi kompensoida tuulivoimasta mahdollisesti aiheutuvia elinympäristön menetyksiä. Sukupuuttoriski on siis huomattava, vaikka kannan kehitys on ollut viime vuosina nousevaa.

Luke näkee tämänhetkisen tieteellisen tiedon valossa, ettei nykyinen tuulivoimarakentaminen ja sen suunnittelu ole kestäväällä tasolla ja sillä vaarannetaan Natura2000-verkoston väliset ekologiset yhteydet sekä tuulivoima-alueiden läheisten yksittäisten Natura2000-alueiden soveltuvuus metsäpeuralle. Selostuksessa kerrotaan, että hankkeessa ei osoiteta rakentamista Natura-alueelle, joten suoria metsäpeuran Natura-alueella sijaitseviin elinympäristöihin kohdistuvia vaikutuksia hankkeesta ei aiheudu. Luke huomauttaa, että hankkeesta voi aiheutua Natura-alueiden elinympäristöä heikentäviä vaikutuksia, vaikka rakentaminen ei kohdistu suoraan alueelle.

Hankealueelta löydettiin kaksi metson soidinpaikkaa ja kuusi teeren soidinpaikkaa. Lisäksi alueella on metsästäjien mukaan teerien pysyvä soidinpaikka. Pyistä tehtiin yksi havainto. Selostuksessa todetaan, että inventointiin ei liity epävarmuutta. Luke näkee kuitenkin puutteena, että hankealueen metsäkanalintuja on kartoitettu vain yhtenä vuonna. Useampana peräkkäisenä vuonna tehty soidinpaikkaselvitys antaisi paremman kuvan alueen merkityksestä kanalinnuille, kuin yksittäisenä keväänä tehty selvitys, sillä soidinten esiintyminen riippuu tällä syklisellä lajiryhmällä mm. alueen sen hetkisistä kanalintukannoista. Myös soidinten havaittavuus vaihtelee vuodesta toiseen esimerkiksi kevään edistymisestä ja sääoloista riippuen. Yhden vuoden aineisto on altis satunnaisvaihtelulle ja siten lisää epävarmuutta. Tällöin tulosten tulkinnassa ja johtopäätöksissä on syytä olla varovainen.

Metsäkanalintujen kartoituksien osalta on hyvä tiedostaa, että metsäkanalinnut pesivät myös tavallisessa talousmetsässä. Karkea selvitys pelkästään potentiaalisista ympäristöistä ei välttämättä kuvaa alueen metsäkanalintukantaa tarpeeksi.

Etäisyydet lähimpien voimaloiden ja soidinten välillä ovat 950 m ja 530 m. Kuten selostuksessakin on viitattu, metson osalta tutkimuksissa häiriöetäisyydeksi ehdotetaan 650–1000 m. Tällä perusteella selostuksessa arvioidaan, että etäisyys pienempään soitimeen on sen verran lyhyt, että soidinpaikkaan saattaa kohdistua vähäisiä tai kohtalaisia vaikutuksia. Luke huomauttaa tässä yhteydessä myös, että mikäli soitimilla havaittujen metsokukkojen määrää käytetään mahdollisten haittavaikutusten suuruuden arvioinnissa, tulee käsitellä soitimen kukkojen lukumäärän epävarmuutta. Kaikki kukot eivät välttämättä ole kartoitushetkinä soidinkeskuksessa, vaikka ne siellä keskimäärin viihtyvätkin kiivaimpaan soidinaikaan. Luke näkee puutteena, että selostuksessa ei kerrota, onko tuulivoimaloiden sijaintia huomioitu suhteessa teeren soitimiin.

Selostuksessa todetaan, että hankealue ei sijaitse susireviirin keskeisillä alueilla ja siten hankkeen yhteisvaikutus muiden tunnettujen hankkeiden kanssa jää vähäiseksi. Suurpetojen osalta Luke huomauttaa, että tehdyt selvitykset mahdollistavat vain karkean arvion ko. lajien esiintymisestä alueella. Alueen merkitystä näiden lajien lisääntymis- ja levähdysalueina, ei voida tehtyjen selvitysten avulla määrittää eikä siten voida myöskään tehdä johtopäätöstä siitä, että sijoittuuko hankealue susien kannalta keskeiselle alueelle. Luken inventointien mukaan alueella on pysyvä ja suhteellisen runsas hirvikanta, joka on tärkeimpiä tekijöitä suden elinvoimaisuudelle. Huomioiden ravinnon hyvä saatavuus ja se, että hankealue on sijoittunut tunnistetulle susireviirille, on tärkeä huomioida, että alue soveltuu suden elinympäristöksi. Luke huomauttaa myös, että ydinreviiri voi sijoittua susireviirien sisällä hyvin monimuotoisesti. Suden ydinreviiri ei määräydy reviirin laitojen mukaan vaan reviirin ydin osat (suden eniten käyttämät alueet ja todennäköisimmät lisääntymiseen liittyvät alueet) saattavat sijoittua myös määriteltujen reviirien rajojen tuntumaan.

Luke näkee saukon osalta tehdyt selvitykset puutteellisena. Laji esiintyy hankealueella, joten alueella olisi ollut syytä tehdä perusteellinen saukkoinventointi kulkemalla kaikkia alueen vesistöjen rannat kauttaaltaan läpi.

Tässä mainitun lajiston osalta Luke huomauttaa myös, että tapauksissa, joissa elinympäristö muuttuu lajille käyttökelvottomaksi ja yksilöt siirtyvät muualle, lajin sisäinen kilpailu kiristyy. Alueen ulkopuolella voi näkyä lyhytaikainen immigraatiosta johtuva positiivinen vaikutus, mutta elinympäristön tuhoutuminen on populaatiotasolla vaikutukseltaan suoraan verrattavissa kantokyvyn pienenemiseen. Hieman pidemmällä, muutaman vuoden aikavälillä, voi olla yhdentekevää populaatiotasolla, siirtykö yksilöt muualle vai kuolivatko ne heti.

Luke huomauttaa, että tuulivoiman vaikutuksista eläinlajistoomme on toistaiseksi vain vähän tietoa. On tärkeää tiedostaa, että vaikutusten mitta saattaa poiketa näistä selostuksessa tehdyistä arvioista, mikäli tuulivoiman vaikutukset ja mm. useiden alueella olevien tuulivoimapuistojen yhteisvaikutukset lajeille laajassa mittakaavassa osoittautuvat merkittävämmäksi.

Seurantaohjelmassa ei ole huomioitu eläinlajeja ja mahdollisia vaikutuksia näihin ollenkaan. Luke näkee, että seurantaa tulisi tehdä direktiivilajien kuten mm. metsäpeuran osalta, sillä ko. lajien elinympäristöön sijoittuu useita muitakin eri vaiheissa olevia tuulivoimahankkeita.

Tuulivoiman vaikutuksia metsästykseseen olisi ollut syytä myös arvioida huolellisesti. Metsästystä tuulivoima-alueilla saattaa rajoittaa mm. riski vahingoittaa toisen omaisuutta (tuulivoimaloiden lavat) ja siihen liittyvät korvausvelvollisuudet. Ruotsissa ja Norjassa tehtyjen alustavien kyselytutkimusten ja saalistilastojen perusteella tuulivoimalla saattaa olla negatiivisia vaikutuksia metsästykseseen ja ammuttujen hirvien määrään tuulivoima-alueilla (Zimmermann ym. 2023).

3 Lausunnon tiivistelmä

Alue sijaitsee metsäpeuran keskeisillä lisääntymis- ja vaellusaikaisilla kerääntymisalueilla. Lisäksi hankealueen tuntumassa on talvilaidunalueita. Luke näkee, että nykyinen tuulivoimarakentaminen ja sen jatkosuunnitelmat saattavat muodostaa vakavan uhan Suomenselän ja koko metsäpeurakannan elinvoimaisuudelle yhdessä muiden muutostekijöiden kanssa. Hankkeessa tulee osoittaa erityistä painoarvoa ympärillä sijaitsevien tuulivoimahankkeiden yhteisvaikutuksiin laajemmassa mittakaavassa. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota erityisesti rakentamisvaiheen ajankohtaan ja ekologisten yhteyksien säilyttämiseen. Hankkeessa tulee kiinnittää huomiota riittäviin etäisyyksiin sekä tuulivoima-alueiden että tuulivoima-alueiden ja Natura-alueiden välissä. Suurpetojen osalta hankkeessa tehtyt selvitykset mahdollistavat vain karkean arvion ko. lajien esiintymisestä alueella. Alueen merkitystä näiden lajien lisääntymis- ja levähdysalueina, ei voida näiden selvitysten avulla määrittää. Luke huomauttaa myös, että osalla lajeista mahdollinen vaikutusalue (yhteisvaikutukset) saattaa olla hyvin laaja. Tilanne on tällainen, kun samoille reviireille ja lajin esiintymisalueille (esim. susi, karhu, metsäpeura) suunnitellaan useita tuulivoimahankkeita. Tuulivoiman vaikutuksista eläinlajistoomme on toistaiseksi vain vähän tietoa. Vaikutusten mitta saattaakin siten poiketa tästä selostuksessa annetuista arvioista, mikäli tuulivoiman vaikutukset ja mm. useiden alueella olevien tuulivoimapuistojen yhteisvaikutukset lajeille laajassa mittakaavassa osoittautuvat merkittävämmäksi.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 30.01.2024 klo 17:38:37.

Lausunnon valmistelija(t):
Saara Kattainen

Liitteet:

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
PL 2, 00791 Helsinki

Puhelin 029 532 6000

Y-tunnus 0244629-2

Tiedoksi: